

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Vindex Libertatis Ecclesiasticae || Et Martyr || S.
Engelbertvs || Archiepiscopvs Co-||loniensiſ Princeps ||
Elector, &c.**

Gelenius, Aegidius

Coloniae Agrippinae, 1633

Notatio ad Caput Nonum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9728

A petit: Imò verò adspersit me aliquis. Rursum illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei enim benignitate & meritis Engelberti martyris ecce sanus sum. Surgit eadem hora, cunctis mirantibus: quiescit paulisper in ædibus templo vicinis: inde domum proficiscitur, & sensim plenè restituitur.

Notatio ad Caput Octauum.

B **N**omen huic calumniatori punito, & sanitati restituto Arnoldus fuit, vt in manuscrip. est videre.

Caput Nonum.

De Cubiculario Comitissæ Geldriensis contracto sanatoque.

C **V**BICULARIUS Geldrensis Comitissæ, non nisi scipionibus fultus ingredi potuit. Audiens Colonia multa edi miracula, eo se confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti sepulchrum inuisens, atque eius precibus sanari se petens, octauo die curatur, relictisque illic scipionibus, lætus domum redit.

Contractus curatur.

Notatio ad Caput Nonum.

§. Geldrensis Comitissæ.

D **E** Geldriæ Comitibus sequenti capite accuratiùs quædam tractabo, hîc aliquot tantùm enarrabo rescripta Cæsarea, contra Geldriæ Comitem S. ENGELBERTI amicum data. Nam Fridericus Sicularius sibi oblatum à Principibus Imperij honorem ostensurus esse perquam acceptum, quædam præsentem S. ENGELBERTO edidit diplomata, in quibus Fisco & Aduocatis immoderato suo excessu, ac nouis omnino excitandis telonijs interdixit, eaque occasione Gerhardum iuniorem Geldriæ Comitem iussit telonium Arnheimense abrogare, mandatâ SANCTO ENGELBERTO

Fridericus Sicularius Imperator.

Cc

execu-

executione, seu, vt loquuntur, datis illi executorialibus abrogationis. Diplomata autem ita se habent. A

DIPLOMA AC PRIVILEGIUM
PRIMUM FRIDERICI SECUNDI PRO
Principibus Ecclesiasticis.

Privilegiū
Friderici
secundi
pro Princi-
pibus Ec-
clesiasticis.

Henricus
Rex Rom.

Regem sibi & Dominum beneuolè ac concorditer eligendo, censuimus eos, per quos promoti sumus, semper promouendos, & per quos firmati sumus vna cum ipsorum Ecclesiis semper fore nostra defensione contra noxia quæque firmandos. Igitur quia in eorum grauamina quædam consuetudines, & vt verius dicamus, abusiones, ex longa perturbatione imperij, quæ per gratiam Dei nunc quieuit & quiescit, inoleuerant in nouis telonijs, & monetis, quæ se inuicem ex similitudinibus imaginum destruere consueuerant. In guerris Aduocatorum & alijs malis, quorum non est numerus, staturis quibusdam, eisdem abusibus obuiauimus. B

I. Primo promittentes deinceps quod nunquam in morte cuiuscunque Principis Ecclesiastici reliquias suas Fisco vendicabimus; Inhibentes etiam, ne laicus quisquam aliquo prætextu sibi eas vendicet, sed cedant successori si antecessor intestatus decesserit, cuius testamentum si quid inde fecerit volumus esse ratum. Si quis verò contra hanc constitutionem reliquias sibi vendicare præsumpserit, proscriptus & exlex habeatur. C

Spolia
prohiben-
tur. D

habeatur, & feudo siue beneficio, si quod habeat, permaneat desti-
A tutus.

Item noua Telonia & nouas monetas in ipsorum territorijs siue iurisdictionibus eis inconsultis, seu nolentibus non statuemus de cætero, sed antiqua telonia & iura monetarum eorum Ecclesijs concessa inconuulsa & firma conseruabimus, & tuebimur, nec ipsi ea infringemus, nec ab alijs lædi permittemus modis aliquibus, vtpote monetæ turbari & vilificari solent similitudinibus imaginum, quod penitus prohibemus.

2.

Telonia & nouæ monetæ.

Item homines quocunque genere seruitutis ipsis attinentes quocunque causa se ab eorum obsequijs alienarunt, in nostris ciuitatibus non recipiemus, in eorum præiudicium, & idem ab ipsis inter se, eisque à Laicis omnibus vniuersaliter volumus obseruari.

3.

Serui fugitiui nō recipiendi.

Item statuimus ne quis Ecclesiam aliquam in bonis suis damnificet occasione Aduocati eorundem bonorum, sed si damnificauerit, damnū in duplo restituet, & centum marcas argenti cameræ nostræ soluet.

4.

Ne quis Ecclesie damnificet

Item si aliquis eorum Vasallum suum qui forte eum offendit iure feudali conuenerit, & sic feudū euicerit illū suis vsibus tuebimur, & si ipse feudum de bona & liberali sua voluntate Nobis conferre voluerit, recipiemus amore vel odio non obstante. Quocunque autem modo siue etiam ex morte infeodati, Principi Ecclesiastico feudum aliquod vacare contigerit, illud auctoritate propria, immo violentia nullatenus inuademus, nisi de bona voluntate liberalique concessione sua potuerimus obtinere, sed cum effectu suis vsibus studebimus defensare.

5.

De feudis.

Item sicut iustum est excommunicatos eorum, dum tamen ab ipsis viua voce vel per literas eorum vel per honestos nuncios fide dignos Nobis denunciati fuerint, vitabimus, & nisi prius absoluantur, non concedemus eis personam standi in iudicio. Sic distinguētes quod excommunicatio non eximat eos à respondendo impetentibus, sed sine aduocatis, perimat autem si eis ius & potestatem ferendi sententias & testimonia & alios impetēdi. Et quia gladius materialis cōstitutus est in subsidium gladij spiritualis, excommunicationū, Si excommunicatos in ea ultra sex septimanas perstitisse prædictorum modorum aliquo nobis constiterit, nostra proscripcio subsequatur, non reuocanda, nisi prius excommunicatio reuocetur. Sic vtique alijsque modis omnibus iusto videlicet & efficaci iudicio, ipsis prodesse atque præesse firmiter compromissimus, Et ipsi vice versa fide data promiserunt, quod contra omnem hominem

6.

De excommunicatis.

minem qui tali nostro iudicio ipsis exhibendo violenter resisterit, nobis pro viribus suis efficaciter assistent.

7.
De nouo
opere.

Item statuimus vt nulla ædificia, castra videlicet, seu ciuitates in fundis Ecclesiarum, vel occasione aduocatiæ, vel alio quoquo prætextu construantur, & si quæ forte sint constructa, contra voluntatem eorum, quibus fundi attinent, diruantur Regia potestate.

8.
Officialiũ
Cæsaris iu-
risdictio
restringi-
tur.

Item inhihemus ad imitationem Aui nostri felicitis memoria Imperatoris Friderici, ne quis officialium nostrorum in ciuitatibus eorundem Principum iurisdictionem aliquam siue in teloniis siue in monetis seu alijs officijs quibuscunque sibi vendicet, nisi per octo dies ante curiam nostram ibidem publice indictam & per octo dies post eam finitam: Nec etiam per eosdem dies in aliquo excedere præsumant iurisdictionem Principis & consuetudines ciuitatis. Quotiescunque autem ad aliquam ciuitatem eorum accesserimus, sine nomine publica curiæ, nihil in ea iuris habeant, sed Principes & Dominus eius in ea plena gaudeat potestate. Sane quanto fidem ampliolem prædictorum Principum circa nos intelleximus, tanto excellentius eorum profectibus semper intendemus prospicere, & quoniam acta hominum obliuio inimica memoriæ per longam temporum euolutionem sepelire

Hoc priuilegium sit perpetuũ.

solet, diligentia vigilantiori adhibita hæc Nostræ gratiæ beneficia Ecclesijs impensa perpetuari volumus: Statuentes vt hæredes Nostri & successores in Imperio ea rata conferuent, & exequantur, & faciant in subsidium Ecclesiarum à Laicis vniuersaliter obseruari. Et vt futuris innotescant, & à præsentium non excidant memoria siue notitia, ea fecimus huic pagine annotari & paginam subnotatione nominum eorum, qui interfuerunt Principum videlicet, & sigilli nostri munimine insigniri. Testes hi sunt Sifridus Moguntinensis Archiepiscopus, Theodericus Treuirensis Archiepiscopus, ENGELBERTVS Coloniensis Archiepiscopus, Albertus Magdeburgensis Archiepiscopus, Hugo Leodiensis Episcopus, Otto Traiectensis Episcopus, ENGELBERTVS Bambergensis Episcopus, Conradus Ratisbonensis Episcopus, Hertvvicus Egesdediensis Episcopus, Theodericus Monasteriensis Episcopus, Henricus Wormensis Episcopus, Engelhardus Nevvenburgensis Episcopus, Henricus Basiliensis Episcopus, & alij quam plures. Signum Domini Friderici secundi Romanorum Regis inuictissimi & Regis Siciliae, Ego Conradus Metensis & Spirensis Episcopus Imperialis aulae Cancellarius vice Domini Sifridi Moguntinensis Sedis Archiepiscopi

Testes
proceres.

& to-

& totius Germaniæ Archicancellarij recognoui. Acta fuerunt hæc 1220.

A Anno Dominicæ incarnationis M, CC, XX. indictione nona regnan-
te D. Friderico secundo Rom. Rege & Siciliae gloriosissimo, anno re-
gni eius in Germania VIII, Sicilia vero XXIV. datum apud Franckfort
6. Kalend. Maij.

Diploma II. singulare contra Geldriæ Comitem.

FRIDERICVS Dei Gratia Rom. Imperator semper Augustus & Rex
Siciliæ vniuersis præsentis literas inspecturis fidelibus suis gratiam
suam & omne bonum. Quia cum apud Franckfort in curia solemni-
ter indicta iudicio præsideremus, per Principes qui ibidem aderant ta- Comes
lis data fuit sententia, & ab iisdem approbata, quod nullam auctorita- Geldriæ.
tem siue Warandiam telonij in damnum vel præiudicium alicuius
nostra præstare Serenitas potuisset. Quare cum de Comite Geldrenf.
super telonio, quod se à Nobis asseruit tenere, clamor conquerentium
non modicus aures Excellentie Nostræ pulsauerit, sub obtentu gra- Lobedde.
tiæ Nostræ eidem Comiti dedimus in mandatis ac penitus prohi-
buimus, quod nullum telonium apud Arnheim vel Osterbecke, seu
Lobedde, vel in quocunque loco super Rhenum deinceps acciperet
vel haberet, non obstante aliqua warandia, si quam se dixit habere,
C nec aliquibus literis obuiantibus à Nobis vel prædecessoribus Nostris
impetratis, super his litteras apertas vniuersis eis inspicientibus desti-
nantes: verum quia idem Comes in his mandato & scripto nostro te-
mere contraire præsumens, postmodum teloneum sibi prohibitum
non solum extorquere, immo etiam quod grauius est in dispendium E-
piscopi Traiectensis & Ecclesiæ suæ homines suos de Dauentria & Sal- Dauentria.
landia nouis teloneorum exactionibus apud Lobbeke præsumpsit Sallandia.
aggrauare. Nolentes igitur vt per violentiam Comitis præfati Episco-
po iam dicto & Ecclesiæ ipsius occasione præmissi telonei aliquod
D præiudicium fiat vltius, litteras quas super inhibitione eiusdem the-
lonij indulsimus confirmantes, innouamus ac iteratò Imperiali aucto-
ritate Warandiam telonei apud loca memorata & in alijs locis super
Rhenum sæpedito Comiti contradicimus, & ne telonium deinceps
accipiant penitus inhibemus. Si verò idem Comes (quod non credi-
mus) huic nostræ contradictioni ac inhibitioni contrarius extiterit,
ipsum etiam indignationem Nostræ culminis incurrisse, & à gratia Ma-
iestatis nostræ exclusum penitus cognoscatis. Actum apud Prechmam
2. No. Ianuarij xi. indictione.

Mandatum Friderici secundi contra Geld-
ria Comitem.

FRIDERICVS Dei Gratia Romanorum Imperator semper Augu-
stus & Rex Siciliae fideli suo N. Comiti Geldren Gratiam suam &
omne bonum. Intelleximus quod tu post inhibitionem mandati no-
stri apud Francofordiam in solempni curia sententialiter factam, vene-
rabilem Traiectensem Episcopum dilectum consanguineum & Prin-
cipem nostrum & Ecclesiam ipsius indebitis exactiōibus telonei a-
pud Lobbede & alijs grauaminibus multipliciter aggrauas & mole-
stas, immo quod grauius est ab hominibus castri sui Deuenter, & terrae
suae Satlandiae de nouo teloneum extorques, in ipsius & Ecclesiae suae
prauiudicium & grauamen. Cum igitur ex officio commissi Nobis re-
giminis, Ecclesiarum iura defendere teneamur ac conseruare, fidelita-
ti tuae sub obtentu gratiae nostrae firmiter praecipiendo mandamus,
quatenus ab huiusmodi exactiōibus thelonēi & alijs grauaminibus,
quae eidem Episcopo & Ecclesiae suae hactenus irrogasti & adhuc in-
ferre non formidas, omnino desistas, teloneum & maxime ad grau-
amen Episcopi & hominum terrae suae per te de nouo institutum peni-
tus abolendo, indubitanter sciturus: quod si in huiusmodi mandati
Nostrae executione iterato tibi facti,tenorem literarum, quas super
his omnibus eas inspicientibus de nouo direximus, negligentem te ges-
seris, non solum Maiestatem Nostram offendisse; sed a gratia Nostra
te scias penitus alienum. Datum apud Prechmam.

Friderici secundi ad S. Engelbertum exe-
cutoriales contra comitem Geldriae.

FRIDERICVS secundus Dei Gratia Romanorum Rex semper Au-
gustus & Rex Siciliae fideli & dilecto Principi suo ENGELBERTO fan-
ctae Colonienſis Ecclesiae Archiepiscopo gratiam suam & omne bonū.
Nobis apud Franckenforde in curia solempniter indicta iudicio praesi-
dentibus talis data est sententia & a Principibus approbata, quod nullā
auctoritatem thelonēi siue warandiam in damnum vel prauiudicium
alicuius praestare possimus. Cum igitur super telonio quod Nobilis vir
Comes Geldrenſis se asserit tenere a Nobis, querimoniam nō modicam
audiuerimus, Regia Maiestate tibi mandamus, quatenus auctoritate
Nostra & sub obtentu gratiae Nostrae eidē Comiti firmiter praecipias, vt
nullum theloneum ab Arnhem vel Osterbecke seu Lobbede vel in
quo-

quocunque loco super Rhenum deinceps accipiat, non obtestante aliqua warandia, si quam se dicit habere, nec literis aliquibus obuiantibus à Nobis vel successoribus Nostris impetratis. Datum apud Franckforde in curia nostra solemniter indicta 2. Kal. Maij.

Haftenus diplomata & executoriales. Lubet hic quoq; ipsorum Geldriæ Comitum profapiam subijcere, vt quæ in sequenti Capite traduntur, facilius intelligantur.

Stemma Geldricum & Zutphanienſe.

Gerhardus (*manuscrip Gerlacus*) fundator Ecclesiæ Walsēbergenſis & secundum aliquos fundator monasterij Beravv inter Fuldam & Vesaram.

I. Hadevvisa vel Hedviggis Florentij Crassi Hollādiæ comitis filia.

✠ ✠ ✠
VXOR.
RES.

Secunda Ermgarda Namurcensis.

Gerlacus Ottoni à Nassavv ex secūda coniuge Sophia Wichmāni Comitiss Zutphaniaē filia natus: cœlebs obiit.

Henricus ex Hedvvige Fundator Bethlemij prope Dorechem monasterij ord. S. Augustini, vxor Seinara filia Godefridi Ducis Brabantie.	Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus. vt aliqui volūt.	Salome nupta Herico Comiti Oldenburgico.	Albertus vel Alberto ex Ermgarde, Episcopus Leodiensis; alij volūt Gerhardi fratrem atq. Ottonis filium.
--	---	--	--

Gerhardus II. Schriuer & mscr. fundator, alius auctor Wassenbergensis Collegij: Prolem neque ex vxore. I. Margarita comite Spanheimensi, neque ex altera Ida Boloniensi comite suscepit.	Otto Secundus cum Henrico Geldrensi Comite sepultus in veteri campo Cisterciensi. Huic ex Richarda Iuliacensi suscepti.	Maria (alij Catharina) nupta Comiti de Loen.	Agnes vxor Herici Comitis de Loen.	Margarita nupta Engelberto Comiti de Monte, mater Sancti ENGELBERTI Archiepiscopi Colon.
--	---	--	------------------------------------	--

B. Henricus II. cui desponsa Adelheidis F. Theodori VIII. Hollandie Comitis, sed obiit Virgo.	Gerhardus III. contra quem, amicum licet suum, B. ENGELBERTVS executoriales Casareas pro libertate Ecclesie Ultraiecinæ suscepit.	Prima Margarita filia Roberti Nassouie comitis, cum qua fundauit Monasterium Ruremundanum.	Secunda Sophia Brabata. N. Filiolus pulcherrimus ex difficili partu feliciter editus ad inuocationem S. ENGELBERTI. <i>Cesar. hoc lib. 3.</i>	Otto electus Episcopus Ultraiecinus.	Adelheidis Gulielmo Hollandie comiti nupta.	Margarita qua nupsit Adolpho Marcano Comiti.
---	---	--	---	--------------------------------------	---	--

Otto III. claudus vulgo mit dem Pferd suess. Vxores habuit; primam Margaritam Theodor. Cliuentis (vel vt vult Reusnerus, Iuliacensis) filiam fundatricem noui Monasterij seu Nienkloster ex qua non excitauit liberos, secundam vero Phi-

Henricus Episcopus Leodiensis familiae Geldricæ labes, à S. ENGELBERTO Abbas Stabulensis consecratus fuerat, & studio Pontificis ad Episcopatum Leodiensem promotus: verum vtrique dignitati inutilem se reddidit. Nam quos suscitauerat spurios (quorum teste Placentio 20. errant, vel secundum alios 65.) Ecclesie bonis ditatos dotatosque ad altiora prouehere conabatur. Quibus excessibus motus Gregorius X. summus Pontifex grauissima Epistola correptum Episcopum ad sanio rem mentem reducere conatus est, sed parum proficiens eundem ad concilium

Philippam Simpolini, id est, S. Pauli Comitiss filiam, ex qua cilium Lugdunense vniuersale citauit: qui male sibi conscius non comparuit, sed remisso annulo, Episcopatu cessit Anno 1274.

Reinaldus I. Bellicosus, prima vxor Irmgardis (alij Valburgis) Filia ducis Limburgensis, sine liberis. Altera Margarita filia Guidonis Comitris Petre Dominæ nostræ, vulgo Dampierre, ex hac	Henricus qui in prima ætate ad huc puer obiit.	Gerhardus in prima ætate mortuus.	Irmgarda ex qua nupta Theoderico VII. Cliuie Comiti, progeniti sunt duo Theoderici, quorum vnus Louo dictus comitatû Hulckradianum, id est, Dick, Linn, Wilich, Vischel, Osteradt, Lanck, Burich, Herdt, Niel. possedit.] ita mscr. sed de Hulckradt vide infra cap. 24.
--	--	-----------------------------------	---

Margarita nupta Theoderico Decimo Cliuie Comiti.	Guido & Philippus in ætate iuuenili defuncti.	Isabella nupta Fridrico Austriaco Pulchro, sed deserta, cû Philippa sorore sua ad S. Claram Coloniæ Deo castitatem nuncupauit. illi loco vtraque præfuit, atque eum bonis locupletauit. Vt habent illius monasterij Archiua.	Reinaldus II. Rufus (alij Niger) Fundator Carthusianorum Amhemij, (quo etiam transtulit ex Tiela Collegium Canonicorum S. Walburgis) Carmelitarum Geldriæ, & Dauentriæ ac Hadervici Franciscanorum. Primus Dux Geldriæ. hic ex Sophia Florentij Mechliniensis Baronis filia meras excitauit filias & ex Eleonora Eduardi Angliæ Regis nata, secunda vxore, filios duos, prout in cõtinuato schemate ostenditur.
--	---	--	---

EX SOPHIA I. VXORE.

Maria nupta Guiljelmo Quarto Cliuie & mox Geldriæ Duci.	Isabella Abbatissa Noui Monasterij.	Mechtildis I. alij Margarita, quam immatura mors extinxit.	Mechtildis II. nupta Ioâni Cliuensi, deinde Godefrido Lofes demû Ioanniâ Bloess Comitib. successiue.
---	-------------------------------------	--	--

EX ELEONORA II. VXORE.

Reinaldus III. Eduardus, Catharina Alcoberto Bauariæ Ducis & pinguis ex cõ-Holladiæ Comitiss filia, iuge sua Maria Vxor & Virgo. Nã è nuptijs euocatus Eduardus, vt Wilhelmo affini succurreret casu, à prælio victor ab Hermanno Lees clam glante traiectus interiit.

Inter hos duos fratres perpetuè inimiciæ fuerunt, bella nõ liberos suscitarunt.

Gulielmus II. Iuliae Dux
& IV. Dux Geldriae, cui⁹
inuestiturā ab Impera-
tore obtinuit, ex coniu-
ge sua Catharina, Auū-
culi sui relicta vidua, nō
excitavit proles.

Reinoldus IV.
Dux III. Iuliaci &
V. Dux Geldriae cū
Maria Arduennē-
si, siue Arthois &
Arschotti comitis
filia, sine liberis
obijt.

Ioanna vxor (aliquibus mscr. rapta)
Ioannis decimi tertij Dynastae Arc-
kelij cui liberi

Gulielmus Maria (alijs, Margari-
qui inter- ta) nupta Ieanni Eg-
fectus an- mondæ Comiti ē
no 1417. qua filius

*Geldria insignia olim erāt 3. flores mēspili; quibus successit
Nassouiarum leo ex argēto in clypeo: (quem campū vulgo
vocat) caruleo, Rupertus tamen Palatinus senior dedit
Adolpho & Ioanni comitibus leonem aureum.*

Arnoldus comes Eg-
mondanus Sextus
Dux Geldriae.

Geldrica
Bellua
quidē

ARnoldi sexti Geldriae Ducis posteros, qui ditiones Si-
cambrorum tenuerunt vsque ad Carolum Ducem, la-
tius deducere supersedeo, cum D. Miræus libro secun-
do Donationum Belgicarum cap. 136. eos afferat. Ipsam etiā
Dynastarum Geldrorum originem, suo fortē tempore tra-
dam in B. Adelheide, vbi & de Nobilissimo Vilicensi Colle-
gio agam. Interim figmentū puto de bellua Geldre, Geldre,
inclamante; quam Wichardus de Ponte interemerit, eo que
faeinore populi sibi illius Imperiū acquisiuerit. Si tamē vete-
rum ænigmata aliquid mysterij censentur inuoluere; inter-
pretabor à Wichardo populum ereptum ab auara alicuius
& ferina tyrannide ac dominatū, qui subditos vt emungeret,
Geldre, Geldre, id est, nummos, nummos, imperiosis suis vo-
cibus extorquere fuerat conatus.

Caput Decimum.

*Quo recensetur Comitissa Geldriae in partus mortisque peri-
culis seruata.*

GELDRIÆ Comitissa tanta pariendi difficultate quandoque labo-
rauit, vt vita eius propemodum desperaretur. Accitus confessorius
eius Abbas Campensis, à Duce Brabantia Henrico, qui erat Comitissa
pater